

LANG LEVE DE LINIE?

Docentenhandleiding

Lesdoelen

- Leerlingen kunnen beschrijven hoe de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de praktijk werkte vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- Leerlingen weten dat de linie nu geen rol meer heeft in het verdedigen van het land en dat de forten nu andere functies hebben gekregen.

Inzet digitaal schoolbord

In deze les wordt veel gebruik gemaakt van het digitaal schoolbord:

- Lesoriëntatie aan de hand van een interactieve ontdekplaat.
- Bespreken van de opdrachten met behulp van foto's, animaties, filmfragmenten en illustraties.

Vorbereiding

- Ga naar www.hollandsewaterlinie.nl/educatie en klik op de les **Lang leve de linie?**. De applicatie opent in een nieuw browserscherm. Afhankelijk van de internetverbinding duurt dit enkele seconden / minuten.
- De applicatie kunt u niet op uw computer opslaan, u heeft gedurende de hele les een internetverbinding nodig.
- Download en print de opdrachtbladen bij de les **Lang leve de linie?** Bij opdracht 6 kunnen de leerlingen een poster ontwerpen of een plattegrond voor een nieuwe fortbestemming ontwerpen. Print hiervoor de plattegrond uit op A3-formaat en zorg ook voor een aantal witte A3 vellen.
- Download en print de krant 'Oorlog in de waterlinie'? U kunt kiezen om de krant dubbelzijdig op A3 te printen of als losse A4 vellen. Download hiervoor het betreffende PDF-bestand.

Digibord applicatie full-screen tonen:

U kunt de applicatie full-screen tonen door op het schoolbord het tabblad **OPDRACHTEN** aan te klikken.

Vervolgens klikt u bij 'Opties' op de knop:

Algemene oriëntatie NHW (5 minuten)

Voor een algemene introductie kunt u de 3D-animatiefilm van de Nieuwe Hollandse Waterlinie laten zien. Start deze op door in de applicatie op het schoolbord het tabblad **OPDRACHTEN** aan te klikken.

Vervolgens klikt u bij 'Opties' op de knop:

In de 3D-animatiefilm Hollandse Waterlinie wordt de werking van de waterlinie helder uitgelegd. De film duurt een kleine 5 minuten.

Lesoriëntatie Lang leve de linie? (10 minuten)

Het thema van deze les is de werking van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Aan de hand van de ontdekplaat op het digitale schoolbord houdt u een onderwijsleergesprek over het thema. De te bespreken onderwerpen staan hieronder beschreven.

Bij elk onderwerp staat op de ontdekplaat een rode knop. Door op de rode knop te klikken, toont u een foto, animatie of filmfragment ter illustratie.

1. Wat zie je

Op de plaat zie je een vliegtuig met Duits teken boven fort, een deel van het gebied staat een beetje onder water. Je ziet verlaten boerderijen, aan de horizon staat Rotterdam in brand.

U vraagt de leerlingen uit welke periode deze plaat is. Wat kunnen ze uit de plaat halen?

2. Fort

Wat deden de soldaten op het fort? De forten waren al sinds de strenge winter van 1939-1940 bemand vanwege de oorlogsdreiging met Duitsland.

Waarom waren er forten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie? De forten moesten de doorgangswegen die door de Waterlinie liepen verdedigen.

3. Land onder water

Waarom staat het land onder water? De bedoeling was om de Duitsers tegen te houden door de Waterlinie helemaal onder water te zetten.

Mensen uit de polders die onder water gezet zouden worden, moesten hun boerderijen verlaten en het vee ergens anders naartoe brengen. Doordat de polder onder water kwam te staan, konden de bewoners er niet blijven. Als de boerderij dicht bij een fort stond, was het bovendien gevaarlijk vanwege mogelijke gevechten.

4. Duits vliegtuig

Wat gebeurt hier? Een Duits vliegtuig vliegt over de Waterlinie heen. Zo konden de Duitsers heel makkelijk soldaten in West-Nederland droppen. Met dit moderne strijdmiddel (vliegtuig) had Nederland niet genoeg rekening gehouden.

5. Rotterdam in brand

Wat gebeurt hier? De Duitsers hebben met vliegtuigen Rotterdam gebombardeerd. Wanneer was dat? Op 14 mei, 4 dagen na het begin van de oorlog. Dat was de reden dat Nederland zich overgaf aan de Duitsers. De Waterlinie had de Duitsers niet tegen kunnen houden, ze vlogen er zo overheen.

Introductie van de opdrachten (5 minuten)

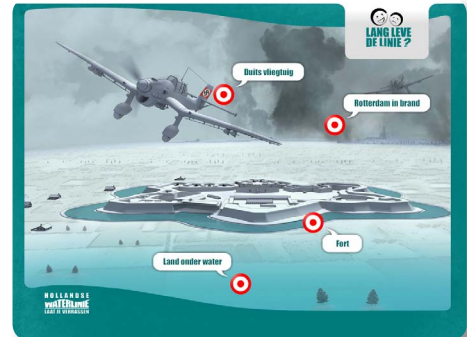
Vertel de leerlingen dat ze een aantal opdrachten gaan doen om te ontdekken hoe de Nieuwe Hollandse Waterlinie werkte bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

U kunt voor verschillende varianten kiezen:

- Alle leerlingen doen alle opdrachten
- Alle leerlingen doen een selectie van de opdrachten
- De leerlingen werken in groepjes. Elk groepje doet een opdracht.

Opdrachtbladen:

- Land onder water (15 minuten)
- Vechten in de Waterlinie (15 minuten)
- Een nieuw plan voor een fort (40 minuten)

Aan de slag

Deel de geprinte opdrachtbladen en de krant uit.

Bij de eindopdracht kan de leerling kiezen uit het maken van een poster of het ontwerpen van een nieuwe bestemming voor het fort. Deel hiervoor lege A3 vellen of de plattgrond uit.

Extra mogelijkheid bij opdrachtblad Land onder water en Vechten in de Waterlinie: laat de leerlingen een powerpoint presentatie maken. Sommige groepjes maken een presentatie over Land onder water en anderen over Vechten in de Waterlinie.

De leerlingen kunnen gebruik maken van teksten en beeldmateriaal van de site van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

www.hollandsewaterlinie.nl

Inleiding bespreken opdrachtbladen

Nadat de leerlingen de opdrachten hebben voltooid, kunt u aan de hand van de applicatie op het schoolbord de opdrachten klassikaal bespreken. Selecteer op het schoolbord het tabblad OPDRACHTEN.

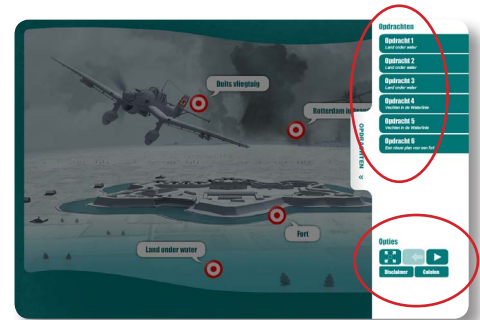
Klik vervolgens op de opdracht die u wilt bespreken.

Per opdracht wordt het juiste antwoord gegeven. Bovenin het scherm kiest u voor A, B, C etc. De antwoorden worden ondersteund met foto's, illustraties, filmfragmenten of animaties.

Wilt u een volgende opdracht bespreken, klik dan weer op het tabblad OPDRACHTEN en maak een keuze uit de opdrachten.

Terug naar ontdekplaat:

Om terug keren naar de ontdekplaat klikt u bij 'Opties' op de knop:

Bespreken opdrachtblad Land onder water (5 à 10 minuten)

Opdracht 1

- A De polder lag in de Nieuwe Hollandse Waterlinie en zou onder water worden gezet.
- B Omdat het water ook het huis zou binnenstromen. De meubels zouden dan nat worden. Door de kast op strobalen te zetten, werden alleen de strobalen nat en de kast niet.
- C Omdat het land onder water gezet zou worden en de koeien in het water zouden komen te staan.

Opdracht 2

- A De afvoer der burgerbevolking betekende het evacueren van de inwoners (niet de soldaten).
- B Omdat het land onder water gezet zou worden. Voor de inwoners en het vee was het daarom niet mogelijk om er te blijven.
- C De huizen stonden allemaal leeg en waren een makkelijk doelwit voor dieven.
- D Vergelijk de lijst met de spullen die de bewoners aan 't begin van de Tweede Wereldoorlog mee moesten nemen met de lijsten van de leerlingen.

Opdracht 3

- A Nee, de Waterlinie is niet geheel onder water gezet. Men was er nog mee bezig toen de Duitsers Rotterdam bombardeerden en Nederland zich overgaf.
- B Inventariseer de meningen.
Al in de Eerste Wereldoorlog was gebruik gemaakt van vliegtuigen. Nederland had toen eigenlijk al kunnen weten dat de linie niet goed zou werken.
Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd de Grebbelinie (op de Utrechtse Heuvelrug) de hoofdverdedigingslinie. De bedoeling was om de Duitsers daar een poos tegen te houden, zodat er genoeg tijd was om de Waterlinie onder water te zetten. Maar de Duitsers braken heel snel door de Grebbelinie heen. De Nieuwe Hollandse Waterlinie was toen nog lang niet overal onder water gezet.

Bespreken opdrachtblad Vechten in de waterlinie (5 à 10 minuten)

Opdracht 4

- A De Waterlinie zou bevrozen. De Duitsers konden de linie dan makkelijk oversteken.
- B De Nederlandse legertop hield er rekening mee dat Duitsland ons land zou binnenvallen. Daarom waren de soldaten op de forten gelegerd. De soldaten moesten vanaf de forten de doorgaande wegen en spoorlijnen in de linie beschermen als de Duitsers kwamen.
- C Nee, de Duitsers vielen pas in mei ons land binnen, toen was er geen ijs meer. Ze vlogen met vliegtuigen over de Waterlinie heen.
- D Schrijf de suggesties van de leerlingen op het digitaal schoolbord.

Opdracht 5

- A Wapens neerleggen en handen omhoog houden. Handen achter het hoofd houden. Een wit hemd kan ook.
- B De oorlog begon op 10 mei. Nederland gaf zich op 14 mei over aan de Duitsers.
- C De Duitsers hadden vliegtuigen waarmee ze over de Waterlinie heen vlogen. Overigens was de linie nog lang niet op alle plaatsen onder water gezet, daarvoor was te weinig tijd.

Bespreken eindopdracht Een nieuw plan voor een fort (5 à 10 minuten)

Opdracht 6

Laat de leerlingen hun ontwerp toelichten. Eventueel kiest u samen met de leerlingen de mooiste poster en de mooiste plattegrond. U kunt de ontwerpen in de klas ophangen.